

Kadınların Serbest Zaman Tercihlerine İlişkin Bir İnceleme

A Review of Women's Free Time Preferences

*Çetin TAN¹, Leyla AKÜZÜM², Abdurrahman KIRTEPE³, Cemal AKÜZÜM⁴, Suriye TAN⁵

¹ Firat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ, TÜRKİYE / cettan889@hotmail.com / 0000-0003-1864-4472

² Firat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Elazığ, TÜRKİYE / leylaakuzum@gmail.com / 0000-0002-4686-1549

³ Firat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ, TÜRKİYE / akirtepe@firat.edu.tr / 0000-0003-3268-2192

⁴ Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Diyarbakır, TÜRKİYE / cemal.akuzum@dicle.edu.tr / 0000-0001-8011-6027

⁵ Firat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Elazığ, TÜRKİYE / suriyetan@gmail.com / 0000-0002-4954-3386

* Corresponding author

Özet: Bu araştırmada, Diyarbakır ilindeki özel bir spor kompleksi kapsamında kadınların serbest zaman tercihlerine ilişkin görüşlerinin incelenip serbest zamanlarının değerlendirme kapsamındaki engellerin, beklentilerin ve serbest zaman sürecine yönelik kazanımlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Katılımcı grubunu, Diyarbakır ilindeki özel bir spor kompleksinde serbest zaman etkinliklerine katılan kadınlar içerisinden amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiş 10 gönüllü kadın oluşturmuştur. Araştırmanın veri toplama aracı olarak 5 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu ile elde edilen veriler, NVivo nitel veri analizi programına aktarılarak içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre kadınlar; serbest zaman etkinlikleriyle psikolojik olarak iyi oluş, öz güven, sosyalleşme gibi olumlu durumlar yaşamaktadırlar. Ayrıca yapılan içerik analizinde kadınların serbest zaman etkinliklerine katılım engelleri olarak çocuk ve ailenin gerektirdiği sorumluluklar ve kadınların kendi işleri nedeniyle yaşadıkları zaman sıkıntısı şeklinde belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Serbest zaman, kadınlar, serbest zaman etkinlikleri.

Abstract: In this research, it is aimed to examine the opinions of women about their leisure time preferences in a special sports complex in Diyarbakır and to determine the obstacles, expectations and gains for the leisure time process within the scope of evaluating their leisure time. For this purpose, the phenomenology design, which is one of the qualitative research methods, was used in the study. The participant group consisted of 10 volunteer women selected by purposive sampling method among women participating in leisure activities in a private sports complex in Diyarbakır. A 5-item semi-structured interview form was used as the data collection tool of the research. The data obtained with the interview form were transferred to the NVivo qualitative data analysis program and analyzed by content analysis. According to the research findings, women; They experience positive situations such as psychological well-being, self-confidence and socialization through leisure activities. In addition, in the content analysis, the responsibilities required by children and families and the time problems that women experience due to their own work are stated as barriers to women's participation in leisure activities.

Keywords: Leisure, women, leisure activities.

Received: 21.01.2024 / Accepted: 05.10.2024 / Published: 30.10.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1423416>

Citation: Tan, C., Aküzüm, L., Kirtepe, A., Aküzüm, C., & Tan, S. (2024). Kadınların Serbest Zaman Tercihlerine İlişkin Bir İnceleme, *The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS)*, 13 (4), 416-423.

GİRİŞ

Tarihi süreç içinde serbest zaman kavramına bakıldığında Antik Yunan düşüncesinde doğayı ve evreni anlama çabasıyla geçen bu zaman dilimi, bir özgürlük olarak görülmekteyken Roma döneminde iş ve çalışma zamanı olarak geçirilen bir dönem şeklinde değerlendirilmiştir. Orta Çağ'da ise toplumsal yansımalar ve sosyal hak olmaktan öte lüks ve israfla geçen serbest zaman, modern zamanda daha çok yönlü ve derin anlam değişiklikleriyle günümüze kadar gelmiştir (1). Günümüzdeki anlamıyla serbest zaman ifadesi; rahatlama, bireysel özgürlüğümüz, sosyalleşme, ruh ve beden sağlığımız için gerekli olan ve beraberinde birçok öğrenmeyi de beraberinde getiren yaşamsal bir ihtiyaç haline gelmiştir (2). Gelişmiş toplumlarda insanlar, yoğun iş temposundan kaynaklanan yorgunluk nedeniyle dinlenebilme ihtiyacıyla serbest zamana yönelmekte ve bu zaman diliminde iş hayatında gerçekleştiremedikleri etkinlikler yoluyla birtakım beceri ve yaşam doyumları yaşamak istemektedirler.

Serbest zaman kavramına ilişkin ifade edilen tanımlar kişinin kendi yaşamından beklentisine göre değişebilmektedir. Kişilerin değişen yaşam standardına paralel bu tanımların serbest zaman faaliyetlerine katılan kişilere göre farklılaştığı görülmektedir (3, 4). Genel anlamıyla serbest zaman; bireyin idaresinde olan mecbur hissettiği eylemler dışında, maddi bir külfet ödemediği, tamamıyla özgür hissettiği, bireyden bireye değişen etkinlik tercihlerini içeren bir zaman dilimi olarak tanımlanabilir (5). Hayatın uygulamaya dönük gereksinimlerinden sonra geriye

kalan zaman olarak da tanımlanabilir (6). Diğer bir deyişle serbest zaman; kişinin iş, beslenme, temizlik, uyku gibi yaşamsal ihtiyaçlarını yerine getirdikten sonra istediği gibi özgürce kullanabileceği bir zaman dilimidir (7). Fonksiyonellik, engellilik ve sağlık esaslarına göre Dünya Sağlık Örgütü'nün yaptığı incelemeye göre (8) serbest zaman, insanların yaşam kalitesi için önemli bir içerik barındırmakta ve insanları günümüz dünyasının yoğun iş temposundan uzaklaştırarak onlara çeşitli faydalar sağlamaktadır (9).

Gelişen teknoloji ve şehir hayatının getirdiği zorlu yaşam koşullarının hem kadınlar hem de erkekler için bazı olumsuzluklar doğurduğu bilinmektedir. Özellikle iş hayatı dışında annelik ve ev hayatının getirdiği sorumluluklar nedeniyle kadınlar; serbest zamana daha çok ihtiyaç duymakla birlikte bu zaman süresince eğlendiren farklı sosyal ortamlar, ilişkiler ve rahatlayabilecekleri bazı deneyimler edinmek istemektedirler (10). Kadının iş hayatında yer almadığı daha geleneksel toplumlarda ise kadınların serbest zaman faaliyetlerine katılma konusunda sıkıntı yaşadıkları ifade edilmiştir. Zira çocuklarını büyütme sorumluluğu duymaları, bebeklerini kimseye bırakmak istememeleri yüzünden kendileri için özel bir zaman oluşturamayan kadınların ruh hallerinde sıkıntılar oluşmaya başlamış. Özellikle anne olan kadınların serbest zaman faaliyetlerine aktif katılımlarının kadınlardaki sıkıntılara iyi gelecek onların psikolojilerini olumlu etkilediği görülmüştür (7).

Gelişmiş bir toplum olmanın önemli bir göstergesi olan kadının toplum içindeki konumu belirlenirken kadınların serbest zamanlarını değerlendirme biçimlerine de bakmak gerekmektedir. Kadınların serbest zaman tercihlerinde annelik ve ailenin varlığının etkili olmasının yanında bu tercihlerin belirlenmesinde toplumun özellikleri de etkili olabilmektedir. Yapılan birçok araştırmada kadınların serbest zaman aktivitelerine katılım düzeyinin yaşadıkları toplumun sunduğu sosyal desteğe bağlı olarak olumlu veya olumsuz şekilde etkilendiğini göstermiştir (11). Toplumun çekirdeğini oluşturan ve kadınlar için bağlayıcılığı çok yüksek olan aile kurumunun kadına yönelik sosyal desteği, kadınların serbest zaman etkinliklerine katılımlarına fayda sağlamaktadır (12).

Ülkemizdeki durum incelendiğinde Cumhuriyet ilan edildikten sonra birçok alanda yapılan yeniliklerin yanında kadının hem birey olarak hem de aile ve toplum için önemini bilmesi ve toplumsal hayatta bir yerinin olması gerektiğine dikkat çekilerek bu kapsamda kadına yönelik birtakım modernleşme hareketleri gerçekleştirilmiştir (13). Böylelikle kadının toplum içinde erkek kadar var olması, etkin, erdemli, eğitilmiş ve bilinçli olması gibi gelişmeler kadında kendisine yönelik farkındalık oluşturarak ruh ve beden sağlığının önemi, kişisel ve sosyal yaşam becerileri edinebilme gibi kazanımlarla kadını serbest zamanın önemini anlamaya ve bu zaman sürecinde verimli etkinlikler yapmaya teşvik etmiştir (14). Zaman içerisinde kadının toplum içindeki yerinin hem kadının kendisi hem de toplumun diğer üyeleri tarafından fark edilmesiyle kadının serbest zaman aktiviteleri de dikkat çekmeye başlamıştır. Diyarbakır ilindeki kadınların serbest zaman tercihlerinin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmanın Diyarbakır'daki kadınlar bağlamında serbest zaman kavramına ilişkin algı, ihtiyaç, istek vb. bakımlardan literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Araştırma yoluyla kadınların serbest zaman tercihlerine ilişkin bir inceleme yapmak amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, kişilerin zihninde yer etmiş kavramları, olguları ve bunların birbiriyle olan ilişkisini incelemektedir. Bu olguların zihindeki varoluş biçimi kişiden kişiye değiştiği için ulaşılan tanımlar da farklılaşabilmektedir (15).

Nitel araştırma; gözlem, görüşme, doküman ve söylev analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, insana ilişkin olay ve olguların kendi ortamında bütüncül bir şekilde açıklanıp incelenmesini esas almaktadır (16). Nitel araştırmalarda olay ve olguların doğallığı bozulmadan sürece ilişkin analiz yapılarak gerekli betimlemelerde bulunulur (17). Dolayısıyla olgu bilim deseni; derin ve detaylı bir anlayışa sahip olunmayan olgularla çalışıldığı nitel araştırma yöntemidir (16).

Araştırmanın Amacı: Araştırmanın amacı, Diyarbakır ilindeki özel bir spor kompleksi kapsamında kadınların serbest zaman tercihlerine ilişkin görüşlerinin incelenip serbest zamanlarını değerlendirme kapsamındaki engellerin, beklentilerin ve serbest zaman sürecine yönelik kazanımlarının tespit edilmesidir.

Araştırma Grubu: Bu araştırmanın çalışma grubunu, Diyarbakır ilindeki özel bir spor kompleksinde serbest zaman etkinliklerine katılan kadınlar içerisinde amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiş 10 gönüllü kadın oluşturmuştur. Katılımcıların genel profiline ilişkin bilgiler Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların kişisel bilgileri

Katılımcılar	Yaş	Meslek	Gelir Durumu	Eğitim Durumu	Serbest Zaman Etkinliklerine Haftalık Katılım (Gün Sayısı)	Serbest Zaman Etkinliklerine Haftalık Olarak Katılım Süresi (Saat)
K.1	40	Serbest Meslek	Düşük	Ortaokul	2	1-2 saat
K.2	20	Üniversite Öğrencisi	-	Üniversite Öğrencisi	3-4	4-6 saat
K.3	52	Sosyal Hizmet Uzmanı	Orta	Üniversite	3	2-4 saat
K.4	35	Esnaf	Düşük	Lise	2	2-4 saat
K.5	52	Emekli Öğretmen	Orta	Üniversite	3	2-4 saat
K.6	26	Muhasebeci	Orta	Üniversite	2	2-4 saat
K.7	37	Kimyager	Orta	Üniversite	3	2-4 saat
K.8	39	Ev Hanımı	Düşük	Lise	2	1-2 saat
K.9	33	Öğretmen	Orta	Üniversite	3	2-4 saat
K.10	45	Öğretmen	Orta	Yüksek Lisans	3	2-4 saat

Araştırmaya gönüllü olarak katılan katılımcılar 26-52 yaş aralığındadır. Katılımcılar öğretmen, serbest meslek, muhasebeci, öğrenci, esnaf, kimyager gibi farklı mesleklere sahiptirler. Meslekler farklılaştığı için katılımcıların eğitim düzeyleri (ortaokul, lise, lisans, yüksek lisans) ve katılımcıların ifadeleri doğrultusunda gelir durumları (düşük, orta) da farklı olduğu görülmüştür. Tabloya göre katılımcılar, genel olarak haftada 3 gün ve günde 2-4 saat kadar serbest zaman aktivitesine katılmaktadırlar.

Nitel araştırmalarda araştırma konusunun etkili ve yeterli bir biçimde ifade edilmesinde örneklemin araştırma konusunun amacını karşılaması gerekmektedir (18). Örneklemin evreni temsil etmesinden daha önemli olan, araştırılan durumu/olguyu en anlamlı şekilde ortaya koyması gerektiğidir. Bu yüzden araştırmadaki örneklem grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem kullanımı uygun görülmüştür. Amaçlı örneklem yoluyla araştırma süresince incelenen problemlere yönelik katılımcılardan elde edilen

bilgilerle ayrıntılı açıklamalara varılmakta ve araştırma kapsamına ilişkin olguların ortaya konup açıklanması sağlanmaktadır (19).

Veri Toplama Aracı: Araştırmada veri toplama aracı olarak 5 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için spor merkezini kullanan kadınların gözlem ve görüşlerine dayalı olarak elde edilen veriler doğrultusunda görüşme soruları oluşturulmuştur. Yapılan görüşmelerde açık uçlu sorular sorulmuş ve katılımcılardan olabildiğince çok veri alınmaya çalışılmıştır. Veri toplama formu içerisinde yer alan soruların geçerliliği için uzman görüşü alınmıştır. Görüşmeye katılan kadın katılımcılarla ayrıca güvenilirlik çalışması da yapılmıştır. Hazırlanan görüşme formunda aşağıda verilen beş soruya yer verilmiştir:

- 1) Bir serbest zaman etkinliğini tercih ederken nelere dikkat ediyorsunuz?
- 2) Serbest zaman etkinliklerine katılım engelleriniz nelerdir?
- 3) Serbest zaman etkinliklerinin size kazanımları nelerdir?
- 4) Yerel yönetimler tarafından sizlere sunulan serbest zaman etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 5) Serbest zaman etkinliklerine yönelik beklentileriniz nelerdir?

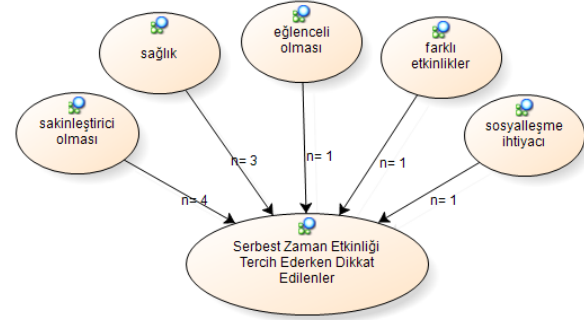
Verilerin Analizi: Serbest zaman etkinliklerine katılan kadın katılımcılarla yapılan görüşmelerin verilerinin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayacağı biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (16). Bunun için öncelikle görüşme formlarında yer alan ifadeler olduğu gibi bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiş, daha sonra yazılı dokümanlar NVivo programına aktarılmıştır. Katılımcıların görüşlerini içeren metinler analiz edilirken araştırmada ulaşılan kodlar dikkate alınarak temalar belirlenmiş, böylece verilerin birbiriyle örtüşen temaları gruplandırılmıştır. İçerik analizi yoluyla veriler analiz edilmiş, yorumlanmış ve derinlemesine incelemeler sonucu tüm gerçekliğiyle ortaya konularak benzer veriler ilgili temalar ve kavramlarla bir araya getirilmesi için kullanılmıştır. Ulaşılan temalara ilişkin ifade edilen görüşlerin söz konusu temaları temsil edip etmediğini teyit etmek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacıların ve uzmanın, temalarda yer alması gereken görüşlere ilişkin değerlendirmeleri karşılaştırılarak “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” sayıları tespit edilmiş ve Miles ve Huberman’ın (1994) formülü (Güvenirlik = [Görüş birliği sayısı / (Toplam görüş birliği sayısı + Görüş ayrılığı)] X 100) kullanılarak araştırmanın güvenilirliği hesaplanmıştır. Kodlama şemasının büyüklüğüne ve aralığına bağlı olarak, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda arzu edilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmış olmaktadır (20). Bu araştırmaya özgü olarak gerçekleştirilen güvenilirlik çalışmasında %91 oranında bir uzlaşma (güvenirlik) sağlanmıştır. Kodlama ve tema işlemleri sonucu düzenlenen veriler bulgular bölümünde modeller şeklinde sunulmuştur. Temalar altında toplanan kodların frekansları

hesaplanmış ve yorumlanmıştır. Katılımcıların ifadelerinden yapılan doğrudan alıntılar K1, K2, K3 şeklinde kodlanmıştır.

BULGULAR

Kadınların serbest zaman tercihleri üzerine yapılan görüşmelerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular bu bölümde yer almaktadır.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde “Bir serbest zaman etkinliğini tercih ederken nelere dikkat ediyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların analizi sonucunda 5 alt tema ortaya çıkmıştır (Model 1).

Model 1. Serbest zaman etkinliği tercih nedenleri

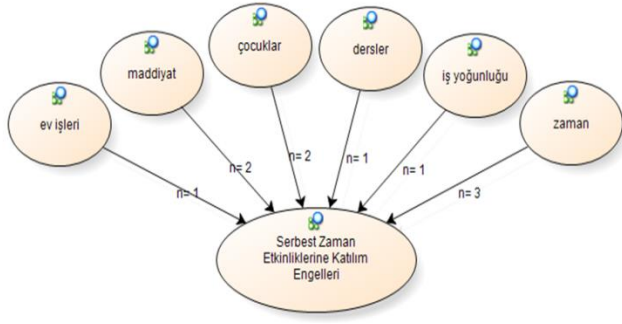
Model 1 incelendiğinde, bir serbest zaman etkinliği tercih edilirken bu etkinliğin; sakınleştirici olması (n=4), sağlık (n=3), eğlenceli olması (n=1), farklı etkinlikler (n=1), sosyalleşme ihtiyacı (n=1) gibi yönlerine dikkat edildiği görülmektedir (Model 1). Katılımcıların görüşlerine bakıldığında kadınların bir serbest zaman etkinliğini tercih ederken daha çok sakınleşme ihtiyacı duydukları görülmüştür. Bu duruma ilişkin katılımcılardan biri görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Hayatım; işim, çocuklarım, ev işleri, temizlik vb. nedeniyle çok yoğun geçiyor. Bu yüzden serbest zaman aktivitesinde bulunurken sakınleşmeyi ve kafamın boşalmasını istiyorum” (K 9).

Katılımcıların görüşleri arasında serbest zaman tercihlerini belirlemede sağlık faktörünün de ön plana çıktığını görebilmekteyiz. Nitekim bir katılımcının şu ifadeye yer verdiği görülmüştür:

“Kendime ayırdığım serbest zamanda sağlığıma iyi gelen bir etkinlik tercih ediyorum. Kadınların sorumlulukları nedeniyle sağlıklarını ihmal ettiklerini düşünüyorum. Özellikle belli bir yaştan sonra sağlığınıza daha çok özen göstermeliyiz” (K 10).

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde “Serbest zaman etkinliklerine katılım engelleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların analizi sonucunda 6 alt tema ortaya çıkmıştır (Model 2).

Model 2. Serbest zaman etkinliklerine katılım engelleri

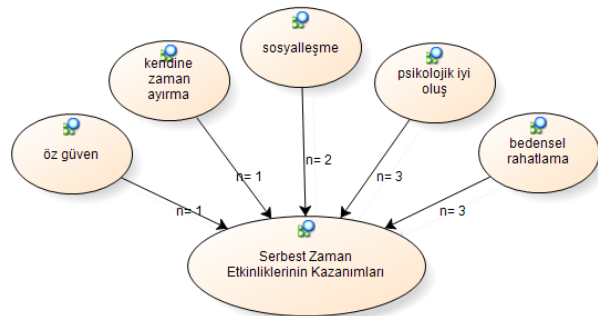
Model 2 incelendiğinde, bir serbest zaman etkinliğine katılım engelleri; zaman (n=3), maddiyat (n=2), çocuklar (n=2), dersler (n=1), ev işleri (n=1) ve iş yoğunluğu (n=1) olarak öne sürüldüğü görülmektedir (Model 2). Katılımcılarla yapılan görüşmelerde kadınlar serbest zaman etkinliklerine katılmalarında zaman engeli yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu yöndeki katılımcı görüşleri şöyledir:

“Zaman benim için ciddi bir problem. İşe gitmek zorundayım, temizlik ve yemek yapmalıyım. Ayrıca çocuklarımın okul saatleri ve derslerine göre bir zaman planlaması yapmaya çalışınca da kendime ayıracak serbest zamanı oluşturmakta zorlanıyorum.”(K 10)

Katılımcılar çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumlulukları da serbest zaman engeli olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu duruma ilişkin katılımcı görüşü şöyledir:

“Küçük çocuklarım var. Bana çok ihtiyaç duyuyorlar. Ya da ben anneliği abartıyorum. Ama onları bırakacak, güvenilir yer bulmakta zorlanıyorum.”(K6)

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde “Serbest zaman etkinliklerinin size kazanımları nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların analizi sonucunda 5 alt tema ortaya çıkmıştır (Model 3).

Model 3: Serbest zaman etkinliklerinin kazanımları

Model 3 incelendiğinde, serbest zaman etkinliklerinin bireye kazandırdıklarına yönelik olarak; psikolojik iyi oluş (n=3), bedensel rahatlama (n=3), sosyalleşme (n=2), öz güven (n=1), kendine zaman ayırma (n=1) kazanımlarının olduğu görülmektedir (Model 3). Katılımcılarla yapılan görüşmelerde kadınlar serbest zaman etkinliklerine katılmanın kendilerinde çoğunlukla pozitif ruh hali

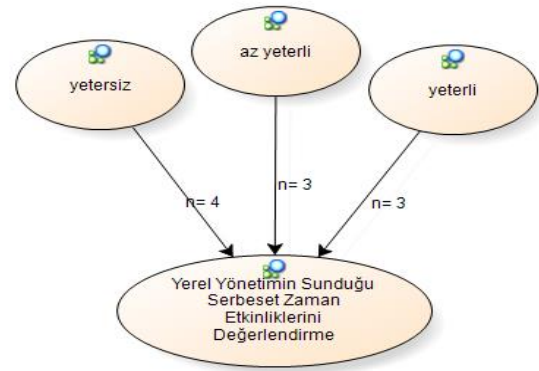
oluşturduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu yöndeki katılımcı görüşü şöyledir:

“Koşturmacayla geçen zamanımın pilatesle geçen çok kısa bir dilimi bile ruh halimin iyi olmasını sağlayabiliyor. Spordan sonraki mutluluk hormonunu hissedebiliyorum.”(K.7)

Ayrıca serbest zaman etkinliklerine katılımın katılımcılarda bedensel rahatlama yaşadıklarına yönelik görüşlerin yer aldığı tespit edilmiştir:

“Spor yaptıktan sonra gün boyu yorulan bedenim rahatlıyor, kendimi fizyolojik olarak daha iyi hissediyorum.”(K.1)

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde “Yerel yönetimler tarafından sizlere sunulan serbest zaman etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların analizi sonucunda 3 alt tema ortaya çıkmıştır (Model 4).

Model 4. Yerel yönetimler tarafından sunulan serbest zaman etkinliklerinin değerlendirilmesi

Model 4 incelendiğinde, yerel yönetimlerin sunmuş olduğu serbest zaman etkinliklerinin; yetersiz (n=4), az yeterli (n=3), yeterli (n=3) olacak şekilde değerlendirildiği görülmektedir (Model 4). Katılımcılarla yapılan görüşmelerde katılımcıların yerel yönetimlerin serbest zaman etkinliklerini değerlendirme yönündeki hizmetleri çoğunlukla yetersiz gördükleri görülmüştür. Katılımcılar bu yönde şöyle görüş bildirmişlerdir:

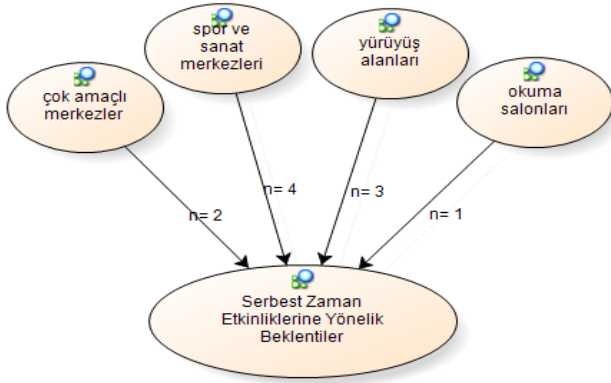
“Sadece kadınların yararlanabileceği çok amaçlı spor ve sanat merkezleri oldukça yetersiz. Kadınların çocuklarının spor ve sanat faaliyetlerinden yararlanmaları için çok emek harcıyorken kendileri için zaman bulamıyorlar. Bu durumda yerel yönetimler tarafından kadınların çocuklarıyla gidebilecekleri çok amaçlı ve ücretsiz merkezlerin bulunması faydalı olacaktır.”(K.6)

Katılımcıların üçü de yerel yönetimlerin bu anlamdaki hizmetlerini “fena görmediklerini” belirtmekle beraber bazı beklentiler de taşıdıkları yönde görüş belirtmişlerdir:

“Yerel yönetimlerin serbest zaman aktivitesi yönündeki hizmetleri fena değil. Çünkü açık

alanlarda yürüyüş ve spor yapmak için bazı imkânlar mevcut. Ancak kadının iş, ev ve çocuk yükü düşünüldüğünde mevcut imkânların da bu doğrultuda zenginleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K.4)

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde “Serbest zaman etkinliklerine yönelik yerel yönetimlerden beklentileriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların analizi sonucunda 4 alt tema ortaya çıkmıştır (Model 5).

Model 5: Serbest zaman etkinliklerine yönelik beklentiler

Model 5 incelendiğinde, katılımcıların serbest zaman etkinliklerine yönelik olarak; spor ve sanat merkezleri (n=4), okuma salonları (n=1), yürüyüş alanları (n=3), çok amaçlı merkezler (n=2) şeklinde beklentilerinin olduğu görülmektedir (Model 5). Katılımcıların görüşmelerde yerel yönetimlerden çocukları için spor ve sanat içerikli merkezler talebinde bulunduğu da görülmüştür. Bu yöndeki katılımcı görüşü şöyledir:

“Gittiğim spor merkezinden memnunum ancak buraya geldiğimde çocuklarımı da getirmeyi istiyorum. Bu sebeple onlara yönelik spor, sanat, bilim, halk oyunları gibi etkinliklerin olabildiği atölyelerin olmasını isterim.” (K.8)

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde katılımcılar, yerel yönetimlerden yürüyüş alanları beklediklerini ifade etmişlerdir. Bu anlamdaki görüş şöyledir:

“Serbest zaman faaliyeti için her zaman kapalı bir alanda bulunma zorunluluğu yaşamak istemiyorum. Bu yüzden yerel yönetimlerin şehrin ulaşılabilir noktalarına kadınların kendilerini güvende ve rahat hissedebilecekleri yürüyüş alanları yapmaları gerektiğini düşünüyorum.” (K.2)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kadınların serbest zaman tercihlerine ilişkin yapılan araştırmanın katılımcıları, serbest zaman tercih nedeni olarak farklı cevaplar verse de çoğunlukla sakinleşme ve sağlık yönünde cevap vermişlerdir. Ülkemizdeki kadınların bir sağlık sıkıntısı yaşamaları veya kilo gibi nedenlerden ötürü serbest zaman tercihi olarak spor etkinliklerine katıldıkları görülmüştür (21). Genel bir durum olarak ruhsal rahatlama gibi içsel nedenlerin yanında sosyal ilişkiler gibi

dışsal nedenler de kadınların serbest zaman tercihlerinde etkili olabilmektedir (22).

Araştırma kapsamında katılımcılar; serbest zaman etkinliklerine katılım engelleri olarak zaman, çocuk, maddiyat, ev işleri olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların görüşlerinden yola çıkarak çocuk sahibi olan kadınların, serbest zamanlarının bu yönde geçtiği ve serbest zaman değerlendirebilme engellerini de bu duruma bağlı olarak ifade ettikleri anlamına gelmektedir. Alan yazında ilgili araştırmalara bakıldığında kadınlar için aile faktörünün serbest zaman etkinlikleri için bir engel oluşturduğu zira kadınların çocukları nedeniyle serbest zaman aktivitelerine zaman ayıramadıkları tespit edilmiştir (23). Bu tespit araştırma bulgumuzu destekler yönde iken literatürde araştırma bulgularımızdan farklı araştırma sonuçları görülebilmektedir. Nitekim Erüzün’un (2017) çalışmasında kadınların çocuk sahibi olması esasına bağlı olarak serbest zaman tatmin düzeyleri incelenmiş ve çocuk faktörünün serbest zaman üzerinde herhangi bir farklılığa sebebiyet vermediği görülmüştür (24).

Katılımcıların serbest zaman etkinliklerinin kazanımlarına ilişkin bulgular incelendiğinde; katılımcıların çoğu, ruh halinde iyi olma ve bedensel rahatlama hissettiklerini ayrıca sosyalleştiklerini ve öz güven kazandıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmanın dikkat çekici yönü katılımcı kadınların serbest zamana ilişkin görüşlerinde en çok ruh halindeki iyi oluş, bedensel rahatlama, sakinleşme isteği olmuştur. Kadınların serbest zaman aktivitesi olarak sporu tercih ettikleri araştırma bulgularına bakıldığında kadınlar; mutlu hissetme, streslerini atma, keyifli zaman geçirme amacıyla spor yaptıklarını dile getirmişlerdir (14). Bu sonuç araştırmamızın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Araştırma bulgularında öne çıkan durumlardan biri, çocuk ve aile yükümlülüklerinin kadınların görüşlerinin belirlenmesinde etkili olduğudur. Alan yazında bu duruma ilişkin çalışmalara bakıldığında toplumun kadınlara yüklediği sorumlulukları sorgulamaları, aileyi ve anneliği hayatlarının odağında görmeleri, serbest zaman diliminde serbest olamadıkları şeklinde yorumlanabilir (25).

Yerel yönetimler tarafından kadınlara sunulan serbest zaman etkinliklerini değerlendirirken katılımcıların büyük çoğunluğu (n=4) hizmetleri yetersiz gördüklerini ifade etmişlerdir. Üç kişi yerel yönetim hizmetini yeterli görürken, üç katılımcı az yeterli olarak görüş belirtmiştir. Serbest zamanın toplumsal açıdan öneminin yerel yönetimlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşları ve eğitim kurumlarının sunacağı hizmetlerle desteklenmesi ve yapılan etkinliklerin serbest zaman değerlendirme ilke ve amaçlarına uygun olmasının gerektiği vurgulanmıştır (26). Yerel yönetim hizmetlerini yeterli ve az yeterli bulan kadın görüşlerine göre şehir içinde açık havada yürüyüş ve spor alanlarının olduğunu ve etkili kullanılabilmesi halinde faydalı bulduklarını belirtmekle beraber kadınların çocuk ve aile faktörü sebebiyle bu hizmetten yararlanamadıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların görüşme sorularındaki yerel yönetimlerden beklentileri sorusuna verdikleri cevaplar incelendiği zaman kadınların yine çocukları odağında görüş belirttikleri görülmüştür. Zira çocukları için spor ve sanat merkezleri istemektedirler. Bu beklentinin yanı sıra kadınların şehir içinde kendilerini güvende ve rahat hissedebilecekleri

yürüyüş alanları beklentisi yaşadıkları görülmüştür. Kadınların iş hayatında etkin olmaya başlamalarıyla kadının ev ve çocukta kaynaklanan sorumluluklarının üzerine iş yükü gelmiş ve kadının serbest zaman dilimi de buna bağlı olarak azalmıştır (27). Geleneksel bağlamdaki aile ve çocukla özdeşleşen kadın, serbest zamanını değerlendirme sürecinde çocuklarının da güvende ve nitelikli bir ortamda bulunması beklentisi yaşamaktadır.

Sonuç olarak kadınların serbest zaman tercihlerine ilişkin görüşleri değişmekle beraber kadınların çoğunlukla benzeri görüşler bildirdikleri görülmüştür. Zira ev ve çocuk temelli görüşlerin kadınların cevaplarına yansıdığı görülmüştür. Özellikle annelik mefhumunun yanında iş hayatı ve ev hayatının gerektirdiği eylemlerden kendini sorumlu tutan kadınlar bu hususları serbest zaman tercihlerine de yansıtılmaktadırlar. Bu duruma ilişkin kadınların serbest zamanlarında psikolojik iyi oluş isteğinin ön planda olması; onların farklı sorumlulukları hayatlarının odağına koydukları, çocuklardan kaynaklı yorgunluk ve stres şeklinde yorumlanabilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda uygulayıcılara ve araştırmacılara aşağıdaki önerilerde bulunulmasının uygun olduğu düşünülmektedir:

- Serbest zaman diliminde kadının kendini sağlıklı, özgür ve rahat hissettiği düşünüldüğünde kadınların serbest zamanın önemini bilerek zamanlarını verimli ve etkili geçirme yönünde daha planlı olmaları önerilebilir.
- Kadınların yaş, eğitim ve ihtiyaçları bağlamında serbest zaman beklentileri değişmekte ancak çocuk ve aile odaklı beklentilerin tüm kadınlar için benzer olması sonucuna dayalı olarak yerel yönetimler bünyesindeki hizmetlerin daha çok yönlü olması önerilebilir.

- Kadınlar; anneliği başlıca sorumlulukları olarak gördükleri için yerel yönetimlerin tesis hizmetleri, çalışan kadının çocuğuyla değerlendirebileceği serbest zaman aktivitelerini barındıracak şekilde düşünülebilir.
- Diyarbakır yerel yönetimleri tarafından kadınların serbest zamanlarını geçirecek alanların düzenlenmesinde benzeri araştırma sonuçlarından yararlanarak kadınların talepleri dikkate alınabilir.
- Nitel araştırma yöntemiyle yapılan bu çalışma konusu nicel araştırma yöntemleri ve karma yöntemle çalışmalar yapılabilir.
- Diyarbakır ili özelinde özel bir tesiste gerçekleşen bu araştırma, ülkemizin farklı illerinde, farklı tesislerde kadınların serbest zaman tercihleri belirlenerek yapılabilir. Böylece daha bütüncül ve çok yönlü katkılar sağlanabilir.
- Kadınların serbest zamanlarını daha etkili geçirebilmeleri için kadınların görüşlerinin yanı sıra ilgili tesisin eğitmeni, işletmecisi gibi paydaşların da görüşlerinin alınması düşünülebilir.

Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir. Bu araştırma için Fırat Üniversitesi Etik Kurulundan 2023/17 oturum sayılı etik izin onayı alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazarlar Katkı Oranı: Bu çalışmada yazarlar çalışmaya aynı oranda katkıda bulunmuşlardır.

Kaynaklar

1. Juniu S. Downshifting: Regaining the essence of leisure. Journal of Leisure Research, 2000;32(1), 69-73.
2. Caldwell, L., Smith, A., & Weissinger, E. The relationship of leisure activities and perceived health of college students. Loisir et société/Society and Leisure, 1992;15(2), 545-556.
3. Howe, C.Z., & Carpenter, G.M. Programming leisure experiences. PrenticeHall Inc., New Jersey 1985.
4. Demirel M., & Harmandar D. Üniversite öğrencilerinin rekreasyonel etkinliklere katılımlarında engel oluşturabilecek faktörlerin belirlenmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2009;6(1), 838-846.
5. Arslan, S. Yetişkin kent halkının belediyelerin serbest zaman eğitimi ile rekreasyon etkinliklerinin sunumuna ve yaşam kalitesine etkisine ilişkin görüşleri (Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2010.
6. Torkildsen, G. Recreation and Leisure Management. 5th Ed. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group 2005.
7. Broadhurst R. Managing environments for leisure and recreation. GBR. London: Routledge: 2001.
8. World Health Organization International Classification of Functioning, Disability and Health- Child and Youth Version. Geneva: WHO 2007.
9. Kemperman, A. Dam; Timmermans, J., Harry Influence of socio-demographics and residential environment on leisure activity participation. Leisure sciences, 2008;30(4):306-324.
10. Hacıoğlu, N., Dinç, Y., & Gökdeniz, A. Boş zaman ve rekreasyon yönetimi. Ankara: Detay Yayıncılık 2009.
11. McIntyre, A., & Rhodes, E. Correlates of leisure-time physical activity during transitions to motherhood. Women & Health, 2009;49(1), 66-83.
12. Hunuk, D., Ince, M. L., & Tannehill, D. Developing teachers 'health-related fitness knowledge through a community of practice: Impact on student learning. European Physical Education Review, 2013;19(1), 3-20.
13. Göle, N. Modern mahrem. İstanbul: Metis Yayınları 2010.
14. Mansuroğlu, S. Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin serbest zaman özellikleri ve dış mekân rekreasyon eğilimlerinin belirlenmesi. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2002;15(2), 53-62.
15. Christensen, L. B., Johnson, B., & Turner, L. A. Research methods, design, and analysis. Pearson: New York; 2011.

16. Yıldırım, A., & Şimşek, H. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9. Genişletilmiş Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık 2013.
17. Golafshani, N. Understanding reliability and validity in qualitative research. *The qualitative report*, 2003;8(4), 597-606.
18. Luborsky, R. Mark, Rubinstein, L. Robert Sampling in qualitative research: Rationale, issues, and methods. *Research on aging*, 1995;17(1): 89-113.
19. Tarhan, Ö. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015;9, 649-669.
20. Miles, B., & Huberman, M. *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nded). Thousand Oaks, CA: Sage 1994.
21. Aytan, G. Korucu Kadınların spora olan ilgilerinin incelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2013;21(2), 777-790.
22. Gürbüz, B., & Henderson, K. An examination of meaning of leisure: A Turkish perspective. 1st International Physical Activity, Nutrition and Health Congress. Antalya, Turkey 2010.
23. Güner, B. Kadınların spor ve serbest zaman etkinliklerine katılım sorunlarının değerlendirilmesi. *Journal of International Sport Sciences*, 2010;1(1), 22-29.
24. Eruzun, C. Kadınların spor etkinliklerine katılmalarının boş zaman tatmini ve yaşam kalitesine etkilerinin araştırılması: B-fit spor merkezleri üyeleri örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın 2017.
25. Shaw, M. The Eleventh Canadian Congress on Leisure Research: Leisure as resistance: Academic debates, social action, and applications to professional practice 2005.
26. Doğan, İ. *Sosyoloji*. Ankara: Pegem A. Yayıncılık 2007.
27. Mattingly, J. Marybeth, Blanche, M. Suzanne, Gender differences in the quantity and quality of free time: The U.S. experience. *Social Forces*, 2003;81(3), 999-1030.

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem

The aim of the research is to examine the opinions of women regarding their leisure preferences within the context of a private sports complex in Diyarbakır province. The study aims to identify the barriers, expectations, and gains related to their leisure time activities and assess how they utilize their leisure time.

Research Questions

1. What factors do you consider when choosing a leisure activity?
2. What are the obstacles to your participation in leisure activities?
3. What are the gains or benefits you derive from leisure activities?
4. How do you evaluate the leisure activities provided by local authorities?
5. What are your expectations regarding leisure activities?

Literature Review

Looking at the concept of leisure time throughout history, during Ancient Greek thought, this period, spent in the pursuit of understanding nature and the universe, was perceived as a form of freedom. However, in the Roman period, it was evaluated as a time for work and labor. In the Middle Ages, leisure time, which went beyond social reflections and rights, was characterized more as a period of luxury and extravagance. Over time, it has undergone versatile and profound changes in meaning, reaching the present day (16). In its contemporary sense, the expression "leisure time" has become a vital need that encompasses relaxation, individual freedom, socialization, and the necessary elements for our mental and physical health, along with many opportunities for learning (4).

In advanced societies, people, due to the fatigue caused by a busy work pace, seek leisure time to rest and desire to

experience certain skills and life satisfactions through activities they cannot accomplish in their professional lives during this period.

It is known that the challenging living conditions brought about by advancing technology and urban life have led to some disadvantages for both women and men. Particularly, due to the responsibilities of motherhood and household duties outside of work life, women feel the need for leisure time and aim to acquire entertaining social environments, relationships, and experiences to relax during this period (13).

Developments such as a woman's presence in society being as significant as a man's, being active, virtuous, educated, and conscious have created awareness in women. This awareness has encouraged women to understand the importance of leisure time, as well as to engage in productive activities during this time and gain personal and social life skills (19).

Methods

The aim of the study is to conduct an examination of women's leisure time preferences through research. In line with this objective, the study employed a qualitative research method known as phenomenology.

The study group for this research was comprised of 10 volunteer women selected through purposive sampling among those participating in leisure time activities at a private sports complex in Diyarbakır province. The ages of the participants ranged from 26 to 52, and they held various professions such as teacher, freelancer, accountant, student, entrepreneur, chemist, etc. Due to the diversity in professions, the participants also varied in their educational backgrounds (middle school, high school, undergraduate, postgraduate) and income levels (low, medium). According to the data, participants generally engage in leisure time activities for 3 days a week, spending approximately 2-4 hours each day.

A semi-structured interview form consisting of 5 questions was used as the data collection tool for the research. To achieve the study's objectives, interview questions were formulated based on the observations and opinions of women using the sports center. Open-ended questions were asked during the interviews, aiming to gather as much data as possible. Expert opinions were sought to ensure the validity of the questions in the data collection form.

For the analysis of the data obtained through interviews with women participating in leisure time activities, the content analysis method was employed. Initially, expressions from the interview forms were transcribed into written form on a computer, and then the written documents were transferred to the NVivo program. During the analysis of the texts containing participants' opinions, coding was done considering the themes reached in the research, and overlapping themes in the data were grouped.

Result and Conclusions

The participants in the research on women's leisure time preferences provided diverse responses regarding the reasons for their leisure time choices, but predominantly cited relaxation and health. Within the scope of the study, participants expressed views on various barriers to participating in leisure time activities, including time constraints, childcare responsibilities, financial limitations,

and household chores. The fact that the majority of the participants are married and have children suggests that their leisure time is largely spent in this direction, and they express obstacles to enjoying leisure time in relation to these circumstances.

When examining the findings related to the gains of participants from leisure time activities, the majority mentioned feeling good mentally, experiencing physical relaxation, socializing, and gaining self-confidence. One noteworthy aspect of the research is that the participants' opinions about leisure time are primarily focused on feeling good mentally, physical relaxation, and a desire for tranquility. When evaluating the leisure time activities offered to women by local governments, the majority of participants (4 individuals) expressed dissatisfaction, considering the services to be inadequate. Three participants found the local government services sufficient, while three participants considered them insufficient. When examining the responses to the question about the expectations of participants from local governments, it is observed that women primarily express views centered around their children. They express a desire for sports and art centers for their children. In addition to this expectation, women also express a need for walking areas in the city where they can feel safe and comfortable.